

Acknowledging and Acclaiming

חנוכה תש"פ [להלל ולהודות]

Reflections & Introspection

R. Mark Shapiro

3

Additionally, how do the lights of Chanukah inspire gratitude? This indeed is what we recite from the words of the sages as we light them (Sofrim 20:6). "During all eight days of Chanukah, these lights are holy and we are not permitted to use them but to look at them alone so as to thank and to exalt Your Great Name."

In other words, we are to look at the lights, and this must bring us to thank and to exalt His Great Name. Somehow, looking at them kindles within us a sense of thankfulness. How does this happen? What do the lights of Chanukah provide in the way of inspiring gratitude?

THE KOHEN GADOL'S SEAL still intact,⁴⁴¹ ולא היה בו אלא להדליק - AND IT CONTAINED ONLY enough oil TO KINDLE the Menorah FOR ONE DAY. נעשה בו נס - However, A MIRACLE WAS PERFORMED WITH [THIS OIL], והדליקו ממנו שמונה ימים - AND THEY KINDLED the lights of the Menorah WITH IT FOR EIGHT DAYS - until other ritually pure oil could be obtained.⁴⁴² לשנה אחרת - Recognizing that the miracle had eternal implications, IN THE FOLLOWING YEAR [THE HASMONEANS AND THE SANHEDRIN] ESTABLISHED AND RENDERED [THESE EIGHT DAYS]⁴⁴³ permanent FESTIVAL DAYS - WITH RESPECT TO the recital of HALLEL AND "THANKSGIVING."⁴⁴⁴

2

44. I.e. the Al HaNissim segment in the "thanksgiving" benedictions Shemoneh Esrei and Bircas HaMazon (נודה לך and מורים אנחנו לך). However, the Sages did not enact a prohibition on creative lab (melachah) on these days (Rashi).

5

א) הזמן היחיד שהוא מועד לרוחניות ומיוחד רק לכך הוא חנוכה. בשבועות לא עשתה תורה זכרון מסוים למתן תורה, ופסח הוא חג הגאולה בכלל. אולם חנוכה מיוחד לזכרון הנסים, לתורה ומצוות, ומצותו כהלל והודאה, הודאה פירושה הוא הכרת טובות הבורא, והשתעבדות מוחלטת לו דלית ליה מגרמיה כלום. וגם שאין לו שום תביעה על הבריות, אלא הכל מחסדו יתברך, וזהו בעצם תכלית הבריאה, וכל ספר חובת הלבבות

לו / מודע לבינה

קמב

בגמרא בשבת (דף כא): "לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה." ויש לבאר מה הוא ענין ההלל, ומה הוא ענין ההודאה, והיינו מה גדר ההלל, ומה הוא גדר ההודאה.

6 מתיקות ימי הלל והודאה המועדים עא

ההבדל בין הלל להודאה

והנה חז"ל קבעו את שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמו הגדול, וזוהי הפקלית של הדלקת הנרות, שמהם יתעורר האדם להאיר

את כל החסדים שה' עושה לו. ובבאור ההבדל בין הלל להודאה, יש לומר, שהלל הוא פעין זעקה של התפעלות, שאדם נצל מלהיות עבד ומשאר צרות, ונדאיתא (פסחים פו): 'להלל שקע איגרא' ופרש רש"י: קול המזל המזון מההלל, דומין פאלו הגגין מתבקעים.

הזעקה שבעת ההצלה מספנה

ובדומה לזה אנו רואים, כשאדם נצל גדר גס מצנה שספנה את חייו, הוא זועק בהתפעלות על הצלתו, ומי שסביבו אינו מבין על מה הוא כל כך נסער, אכל הוא בעצמו יודע שהוא נצל ממותו. ורק אלו שיודעים זאת, מבינים את זעקתו, כי כיון שהצלתו היתה שלא כדרך הטבע, כך גם מתנהג וזועק שלא כפי טבעו והרגלו.

הלל מתוך זעקות של התפעלות

וכך הוא כל ההלל, שמתחלתו עד סופו דוד המלך מפרט כל מיני הצלה שונים שהיו לו במשך חייו: "מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים..." אחר כך: "בצאת ישראל מצרים..." שהלל התחיל ביציאת מצרים שה' הציל את עם ישראל בדרך משנה, וכן: "אהבתי כי ישמעה ה' את קולי... אפפוני חבלי מות... כי חלצת נפשי ממות את רגלי מדחי...", וכן: "מן המצר קראתי יה... סבוני גם סבבוני..." שהיו סביבו רשעים גויים ואף יהודים ששאנו אותו. אחר כך אנו צועקים "אנא ה' הושיעה נא".

7 נמצא, שההלל גרבו הוא פעין זעקה של התפעלות על דרכי ה' המעוררים השפאות, כי מי גרם לאותה אבן שפאסו הבונים, שתהיה לראש פנה? אלא ש"מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו", ועל זה יש להרים זעקות של הלל ושל שמחה בהתפעלות גדולה.

8

ההודאה כסכום על חסדי ה'

ובשונה מההלל יש את ההודאה, והיא פעין סכום שאדם עושה על החסדים שצעשו לו, שאין דרך להודות בדרך של זעקות והרמת קול, אלא אדם מודה בנחת על בריאותו וכן על כל חסד שצדק בו.

ולכן אומרים הלל בימי חנוכה בהרמת קול על כל הנסים שהיו, ומאידך אומרים על הנסים בתפלת שמונה עשרה ובברכת המזון, והיא הודאה מתוך ישוב הדעת, פעין סכום על הנסים שהיו בימים ההם, וצריך לשני הסוגים הללו: הלל - בקול רעש גדול. והודאה - בנחת מתוך שלות הנפש.

הודאת שבת והליל הימים הטובים!

ובזה יבין, מה שבשבת רגילה לא אומרים הלל, כי שבת הוא יום של הודאה, מתוך ישוב הדעת והתבוננות על כל הנסים והחסדים שהיו לאדם במשך השבוע, וכמו שאמר דוד המלך: "מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה'". ובימים טובים תקנו לומר הלל, כי אז מהללים את ה' על נסים היוצאים מגדר הטבע, שעליהם יש לזעק ולהלל בכל עת לפני ה'.

גדר מהות ימי החנוכה ימי הלל והודאה

ימים אלו נקבעו לימי הלל והודאה לה'. כדאיאתא בגמרא (שבת סט) קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה. וכמו שאומרים בנוסח ועל הניסים - וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול. החובה של הימים הללו היא בשני ענינים, מצוות 'הלל' ומצוות 'הודאה'. וכמו שכתב רש"י (ספ"ט) ועשאום ימים טובים בהלל והודאה, לא שאסורים במלאכה, שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הניסים בהודאה.

לשון הגמרא 'קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה'. משמע, שאין כאן תקנה גרידא של חובת הלל והודאה בימים אלו. אלא יש כאן קביעה על עצם תוכנם ומהותם של הימים הללו, שיהיו 'ימי הלל והודאה'.

כל מועד, יש בו הלכות שהם מדיני 'מהות היום', ויש בו הלכות שהם מדיני 'מצוות היום'. מהות היום, הוא מה שנקבע היום כולו לתוכן מסוים שבו יהיה היום מיוחד מכל ימים, לעסוק בתוכן זה. וכגון יום טוב של סוכות, שמהותו לששון ולשמחה ומקרא קודש. ועוד יש בו מצות היום, שהיא נטילת לולב.

ובחנוכה, מהות הימים הם להלל והודאה. הימים עצם מהותם הינם 'ימי הלל', לא רק שחל בהם חובת אמירת הלל. אלא שהימים הם ימים של הלל. ויש בחנוכה גם 'מצוות היום' שהוא הדלקת נר חנוכה זכר לנס. אבל הדלקת הנרות אינה מהותו של

יום, שאין מצוה זו עצם מהותם של ימי החנוכה. אין ימי החנוכה 'מי הדלקת נרות', אלא הם 'ימי הלל והודאה'.

10 נרות חנוכה - פרסום להוספה בהלל והודאה

ויותר מכך חזינו, שכל מצוות הדלקת נר חנוכה, אינה אלא במטרה לבא להוסיף בהלל והודאה, שהם עיקר מהות היום. וכמו שאומרים בנוסח 'הנרות הללו הנרות הללו' אנו מדליקים על הניסים וכו' כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נסך על נפלאותיך ועל ישועתיך. וכדכתב הרמב"ם (הלכות חנוכה פ"ד ה"ב) - מצוות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וכו' כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו.

ובזה מיושב מה שתמהו באחרונים, למה לא הזכירו בברייתא תקנת הדלקת הנרות. והיינו, דברייתא לא באו להזכיר אלא התקנות שקבעו על עצם ומהות הימים, שהם הלל והודאה. אבל הדלקת נרות, אינה אלא 'מצוות היום'.

וכן לדעות הראשונים שהובאו בדרכי משה (סי' תרע) שיש מצות שמחה וסעודה בחנוכה, היינו שהוא מצוות היום, אך לא מהות היום. שימי חנוכה נקבעו להלל והודאה, והסעודה היא רק ממצוות היום.

ונראה, דמהאי טעמא כתב הרמב"ם כל הלכות ההלל, בתוך הלכות חנוכה. כי בכל המועדים, ההלל הוא רק 'מצוות היום'. אבל בחנוכה, הלל הוא מהות היום, שנקבעו הימים לימי הלל.

ואילו בפורים, נקבעו ימים טובים 'למשתה ושמחה'. לעשות אותם ימי משתה ושמחה (ספ"ט-ט) והיינו שבפורים 'מהות היום', הוא 'ימי משתה ושמחה'. והגם שיש ענין 'הלל' גם בפורים, כדאמר - קריאתה זו היא הלילא (מגילה יד). וכן יש 'הודאה' בעל הניסים. הרי אלו הם רק בגדר 'מצוות היום', אבל עיקר חובת היום במהותו ייחוונו, הוא למשתה ושמחה.

עבודת הלל בימי החנוכה - הליל והודאה

ההמשמעות היא, לגבי עבודת הלל ורגשי קודש, שיהיה היום כולו 'יום טוב של הלל והודאה', להתעורר ברגשות קודש של הלל והודאה לה'. וכמו כן מענין היום, להוסיף ולהדר במעולות של הלל והודאה. לדבר בגדלות ה' ולהודות לו בקהל עם, 'מי הלל והודאה'.

12

ואכן כך עמא דבר, שבפורים אין זה רק קיום חובה של פעולת משתה ושמחה, אלא כל עיצומו של יום, הוא יום שמחה ויום משתה. ועוסקים בזה כל היום כולו, בשתיית יין ובסומי. וכן בימי החנוכה, כך הוא, שכל היום הוא יום הלל והודאה, זהו מצוות היום כולו. ואכן מרבית העם להתכנס בשירות ותשבחות, להודות ולהלל לה'. וכן מצינו שנתחברו פיוטים וזמירות לחנוכה, בידי הפייטנים הקדמונים. ואילו בפורים כל ענין ההלל שבו, נכלל בתוך קריאת המגילה, 'קריאתה זו הלילא'.

וטעם הדבר, שתיקנו וקבעו את ימי החנוכה להלל והודאה, נתבאר היטב לעיל, כיון שתוכן הישועה והנצחון ועיקר משמעות הנס, הוא מה שהיה חידוש העבודה וקיום התורה והמצוות. על כן נקבעו ימים אלו להרבות בעבודת ה', לשבח ולכבד את שמו בהילולים והודאות. כענין המקדש שכל ענינו לכבד את שם ה', שיהיה מקום כבודו ובית תפארתו לכבוד שמו. והוא מקום לבא אליו לעבדו, להשתחוות לו, ולהקריב קרבנות לפניו.

וכמבואר בדברי הב"ח הג"ל (ספ"ט) היתה הגזירה לבטל מהם העבודה וכו' וכשחזרו למסור נפשם על העבודה הושיעם וכו' על כן נעשה הנס בנרות תחת אשר העירו נפשם למות על קיום העבודה. ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב. וכן נתבאר בדברי הפוסקים, בט"ז ולבוש ושאר אחרונים (ספ"ט).

ב. הלל והודאה

13 התקנות 'הלל' ו'הודאה' - במקביל לשני חלקים במאורע

ימי החנוכה, נקבעו איפוא לשני ענינים, 'הלל' ו'הודאה'. ונראה לבאר שנקבעו שני תקנות אלו, במקביל לשני החלקים שהתבטאו בנס חנוכה. וכמו שמסיימים בנוסח על הניסים - ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך - ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה.

לנס היו שני תוצאות, שני משמעויות. האחד - 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך'. מה ששם ה' נתגדל ונתקדש בעולם, על ידי הניסים ונפלאות. כל העולם ראה, שנצחו מטטים את הרבים וחלשים את הגבורים. ראו בעלל כי ה' מנהיג את העולם בכוחו הגדול, בניגוד לדרכי הטבע. שמו הגדול והקדוש נתגדל ונתקדש.

הנס - לך עשית שם גדול וקדוש

כי עיקר הגזירה והמערכה מצד היוונים, היה להשכיח ולא להזכיר את שם ה'. וכדאיאתא בגמרא (ראש השנה יח) שגזרה מלכות יון גזרה שלא להזכיר שם שמים על פיהם, וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום התקינו שיהו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות. וכן גזרו על ישראל - כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל (בר"ר ב"ד) והעמידו צלם בהיכל. משמעות הנצחון היתה איפוא, ששם ה' חזר ונתגדל, התרומם והתנשא יותר על ידי הנס.

ולכן רק בעל הניסים של חנוכה הזכירו 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך'. ולא בפורים. כי בחנוכה, היתה המערכה על ענין זה עצמו. וכאשר הושיענו ה' בנס ופלא, היה הנצחון ביטוי לכך, שנתגדל ונתקדש שמו הגדול.

14 ההצלה לעם ישראל

המשמעות החשובה השניה של הניסים - היא ההצלה שבאה לישראל. מה שנצחו את אויביהם, ונפדו ויצאו לרווחה מיד לוחציהם וצריהם. ועל כך אומרים - 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה'.

ומה שלא נזכר בפורים ענין זה, של 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן'. יש לומר כי בפורים עדיין לא באו בפועל לכלל צרה ומצוקה, רק היו בסכנה שאיממה עליהם. והנס היה שנתבטלה הגזירה, ותלו את המן על העץ. אבל בחנוכה היו כבר שקועים בתוך צרות וגזירות היוונים, ונהרגו אלפים ורבות למען קדושת שמו. והיה הנס גם גאולה מצרתם, 'תשועה גדולה ופורקן'.

הלל - להגדיל את שם ה', הודאה - על ההצלה

ובמקביל לשני דברים אלו, גדלות שם ה', ותשועת עם ישראל. קבעו את הימים הללו ב'הלל' ו'הודאה'.

15 כנגד ענין של ז'ך עשית שם גדול וקדוש' קבעו את ה'הלל', להגדיל להלל ולפרסם שם ה' בכל העולם. שבה והילול לשם ה', עושים לו שם גדול וקדוש. שהרי זהו משמעותו של ההלל, ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'. ההלל בא לגדל ולפרסם שם ה' ורוממותו, ובזה הוא מענין המקדש ועבודתו אשר אנו באים לכבד את שם ה'. וכאשר נתבאר שזה עיקר משמעות הניסים, שחזרה העבודה וקיום התורה והמצוות בישראל.

כנגד התוצאה השניה שהיה לנס, 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה' על ההצלה הגדולה והישועה במלחמות כנגד הרשעים, קבעו את הימים 'להודות'. להודות לה' על הטובה שהטיב עמנו, בהצילו אותנו מכל שונאינו.

ג. ימי הודאה

אמירת על הניסים מגדר תקנת הודאה

* חובת היום ב'הודאה', מתקיים באמירת על הניסים² (כמו שכתב רש"י שבת סם). ואם שכח לומר על הניסים, הרי החסיר חובת ההודאה שתקנו חכמים לימי החנוכה. אמנם, עם זאת, לא חייבו חכמים לחזור ולהתפלל מי ששכח לומר על הניסים. כדאיתא בתוספתא (ברכות פ"ג. ג. מובא בתוס' שבת כד.) ומפורש שם הטעם, שחוזרים רק בימים שיש בהם מוסף כגון ר"ח וחול המועד.

אבל בחנוכה ופורים, אין הזכרת "הודאה", חובה מצד התפילה. ע"י ההודאה אין נעשית התפילה "תפילת חנוכה". כי בחנוכה אין תפילה מיוחדת, אלא התפילה היא תפילה כשכל יום. אלא שהיתה תקנה לומר "הודאה" בימים אלו, וקבעו אמירה זו בתוך התפילה. ואם שכח לומר הודאה, לא החסיר אלא בחובת ההודאה. אבל תפילת היום היא שלימה ויצא ידי חובתו, וממילא אינו צריך לחזור. וגם אינו רשאי לחזור ולהתפלל מחמת ההודאה, מאחר שכבר יצא ידי חובת היום בתפילה.

דין הזכרת הנס לאחר ברמח"ז

* ובזה יבואר, מה דמצינו בחנוכה, (ש"ע או"ח תרפ"ט ע"א א' בה"ג בשם כל-בו) כששכח על הניסים' בבהמ"ז כשיגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית וכו' בימי מתתיהו וכו'. ועי"ש במ"ב שםביא בשם האחרונים שכמ"כ אם שכח בתפילה יאמר כן ב'אלוקי נצור'. והיינו משום שאין אמירת על הניסים, חובת התפילה. אלא הוא חובת היום, ולכן יש ענין לאמרו גם אחר התפילה ובהמ"ז. כי אילו היתה אמירתו רק דין בחובת התפילה, כבר הפסיד אמירתו. ומה יועיל באמירתו שאחר כך.

ימי הלל הודאה

אולם יש בשאלה זו טעות יסודית בהבנת המושג "הודאה" ו"הלל". אמירת מילים של הודאה מן השפה ולחוץ אינה נחשבת ל'הודאה' כלל וכלל. הודאה היא כאשר המילים נובעות מהרגשה פנימית, שמכיר בטובה שעשו עמו ומתוך כך מתעורר להודות למיטיבו.

הרי לפנינו, שכדי להגיע לדרגה של "הודאה", צריך האדם להרגיש שקיבל טובה יותר מהמגיע לו. כל זמן שאינו מרגיש כך, אלא חושב שזה מובן מאליו, או שזה מגיע לו, או שאר סיבות שחסר בהרגשה של גודל ההטבה והחסד והמתנת חנים שיש בוה, כבר חסר בשלימות ההודאה.

* וכן "הלל" אינו מצוה של מעשה קריאה בפה בעלמא, אלא הוא צריך להוות ביטוי של התעוררות ורגש פנימי, הפורץ ויוצא מן הלב בצורה של אמירת הלל. והראיה לזה היא כי אמרו חז"ל ש"הקורא הלל בכל יום זה מחרף ומגדף" (שבת ק"ח, ב), וכתב המאירי שם הטעם לזה: "שמתוך שאומרו תמיד ושלא בטעם, אינו מרגיש להתעורר עליו בימים שנקבע בו להודאה על הניסים שאירעו בהם". הנה לפנינו שהקורא הלל בלי הרגשה והתעוררות של הודאה על הניסים שאירעו לנו, ח"ו הרי זה בבחינת חירוף וגידוף רח"ל!

ומעתה מובן היטב כי אכן הימים הללו מכונים הם "ימי הלל והודאה", כי אמירת ההלל זה לא ענין פרטי הנוגע רק לשעת אמירתו וכן לשעת הזכרת על הניסים בתפילה ובברכת המזון, אלא זה הופך את כל הימים ל"ימים טובים", ימים מרוממים, ימים מובדלים בעצמותם משאר הימים - שבהם שייך וקל יותר להגיע להרגשה אמיתית של הודאה לקב"ה על חסדיו עמנו בכל עת ובכל שעה. וזו

עיקר חובתנו בימי החנוכה להתבונן בכך ועי"ז לרומם את כל העבודת השם שלנו, לעורר אצל עצמנו את התחושה של הכרת הטוב כלפי הקב"ה, וממילא להגביר את הרצון והתשוקה לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

באופן ברור, שהודאה צריכה להיות דוקא על ידי האדם עצמו, ולא ע"י שליח. ומעתה ק"ו בן בנו של ק"ו שאם האדם בכלל לא התבונן ואינו מרגיש הכרת הטוב, אלא רק מצפצף מילים של הודאה מפני שנתחייב בכך, אין לזה שם הודאה כלל, ודומה הוא לתינוק שאומרים לו לומר תודה, והוא חוזר על מה שאמרו לו ומוציא מפיו את המילה 'תודה' כפי שנתבקש. וכי נוכל לומר שהילד הודה? הרי לכל היותר נוכל לומר שהוא חזר על מילת 'תודה' בציווי אביו... אבל הוא בעצמו לא הודה".

* אם כי בודאי יש תועלת גם במילים של ההודאה לכשעצמן, כי יש בכוחן לסייע לנו ולעורר אותנו לבוא לידי הרגשה של הודאה, וכמו שכתב החינוך, אבל אם האדם מסתפק רק באמירתם ואינו מעורר את

עצמו להתבוננות בניסים והנפלאות שנעשו עמנו בעבר והנעשים עמנו גם בהווה, הרי חיסר הוא את עיקר התכלית והמכוון.

18

הכרה פנימית בחסדי ה' - מביאה לקבלת עבודתו בשמחה

מעתה בוודאי שאם נתבונן בגודל הטובות שהקב"ה עושה עמנו, זה יביא אותנו להרגשה אמיתית של הכרת הטוב ומחויבות עצמית כלפי הקב"ה, גם לולי שהיינו מצווים על כך.

וכך כותב המסילת ישרים (פרק ח):

* וכאשר יתאמת אצל האדם גודל ערך המצוות ורוב חובתו בהם, ודאי שיתעורר ליבו אל העבודה ולא יתרפה ממנה. ואמנם מה שיוכל להגביר ההתעוררות הזו, הוא ההסתכלות ברוב הטובות שהקב"ה עושה עם האדם בכל עת ובכל שעה, ובנפלאות הגדולות שעושה עמו מעת הלידה עד היום האחרון, כי כל מה שירבה להסתכל ולהתבונן בדברים אלה, הנה ירבה להכיר לעצמו חובה רבה אל האל המיטיב לו, והיו אלה אמצעים לשלא יתעצל ויתרפה מעבודתו.

זוהי המעלה המיוחדת של ימי החנוכה, ימים שיש בהם סייעתא דשמאי מיוחדת לזכות לקירבת השם, לקשר פנימי עמוק עם הקב"ה, ומכאן זה נוצר הרגשת הודאה והלל בלי גבול, על אהבתו והשגחתו עלינו, ועל שאנו זוכים להיות עבדיו והוא חפץ בנו, שזוהי ההצלחה הגדולה ביותר.

The two mitzvos of Chanukah candles and *hallel* and *hoda'ah* were specifically established for Chanukah, because the mitzvah of candle lighting is fulfilled through the medium of one's eyes, and the mitzvah of *hallel* and *hoda'ah* is fulfilled through the medium of one's mouth. Let us explain.

Following the flood, Noah emerged from the *teivah* (ark) and planted a vineyard, making wine from the grapes and becoming intoxicated from the wine. As a result, he debased himself by uncovering himself within his tent. Noah had three sons, Sheim, Cham, and Yefes. The Torah indicates that Cham, *the father of Canaan*, saw his father's nakedness, and told his two brothers outside (Bereishis 9:22).

HaRav Shimshon Refael Hirsch (commenting on the above verse) explains that Cham enjoyed the sight of his father's shame, and consequently sinned in two ways: (1) *he saw* his father's shame with his eyes and enjoyed it, and (2) *he told* (i.e., publicized) it to his brothers with his mouth, increasing his father's shame even more.

Upon hearing Cham's disturbing report, Sheim and Yefes reacted completely differently. In an act of respect for their father, the Torah says, *they covered him, so that Noah's disgrace would not be further publicized* (the opposite of *telling about it*), and (2) *they made sure not to see his nakedness* (the opposite of *seeing it*).

And Sheim and Yefes took a garment and placed it upon both of their shoulders, and they walked backward [toward Noah], and covered their father's nakedness; [the entire time] their faces were turned away, and they did not see their father's nakedness (ibid., 23). The *passuk* indicates that Sheim and Yefes corrected the blemish caused by Cham with his eyes and mouth in that (1) *they covered him*, so that Noah's disgrace would not be further publicized (the opposite of *telling about it*), and (2) *they made sure not to see his nakedness* (the opposite of *seeing it*).

In response to their respective actions in this episode, Noah cursed Canaan (Cham's descendant) and blessed both Sheim and Yefes. Both Sheim and Yefes retained a visage of *kedushah*, out of which emerged the Jewish nation from Sheim, and the nation of Yavan from Yefes. It was this spark of *kedushah* that gave Yavan its strength, and this is why Chazal at one point sanctioned that Greek is the only language other than Hebrew in which a kosher Torah can be written (see *Megillah* 9b).¹⁵¹

During the times of Chanukah, the Yevanim were slowly losing that spark of *kedushah* gained through the eyes and mouth of their ancestor Yefes. In fact, the Yevanim now enjoyed playing sports publicly in the nude, and encouraged others to join in (see appendix A, year 3586/175 BCE). As a result, when the Chashmonaim (who fought for the Torah, which represents modesty both with the eyes and the mouth) overpowered the Yevanim, they absorbed whatever was left of Yavan's spark of *kedushah*. Not long after, the Yevanim faded into history and were replaced by the mighty Roman Empire.

Therefore, Chazal specifically instituted the mitzvah of lighting (and seeing) the Chanukah candles, which is fulfilled with one's eyes, and the mitzvah of reciting *hallel* and *hoda'ah*, which is fulfilled with one's mouth, because on Chanukah the Jews captured whatever was left of Yavan's spark of *kedushah* that they had acquired through the eyes and mouth of their ancestor Yefes.

(HaRav Avraham of Sochatchov, cited by *Sefer Iturei Torah*, vol. 7, p. 124; A.P.S.)

והנה יש לפתוח פתח בהבנת הדברים, בדברי דוד בתהילים (ק, ז) מזמור לתודה וגוי שאמר שם "בואו שערינו בתודה חצרותינו בתהלה", הנה הוגדרה התודה כביאה לשערי השי"ת, וההילול ככניסה לחצרות ד'.

שער הוא נקודת המעבר מהחוץ אל הפנים, יסוד ההודאה היא אצל מי שהיה בחוץ, וזכה להכנס בפנים, ארבעה צרכים להודות, אלו שהיו בגדר של מחוץ לחיים וחזרו להכנס לחיים, יורדי הים, הולכי מדבריות, חולה ונתרפא, יוצא מבית האסורים.

הודאה שהכל מואת ה' ותודה על כך

אמנם צריך האדם להכיר שכל עיקרה של היציאה מן המדבר, הריפוי מן החולי וכו', אין זה בידו כלל, כל זה מידו של הקדוש ברוך הוא באה לו, הכרה זו היא גופא ההודאה, היא מגדר הודאת בעל דין - הודאה על האמת, או אז כאשר הוא מכיר בזה - כשהוא מודה בזה, היא הכניסה לשערינו של הקדוש ברוך הוא, אז הולך הוא מן החוץ אל הפנים.

וכאשר הכיר האדם שהכל מיד ד' באה לו, אז נתחייב בהודאה שהיא הודיה, לומר תודה לד' על החסדים שעושה עם האדם, אמנם אין שום מקום לתודה, אמיתית בלא שתקדם הודאת בעל דין הבאה מתוך הכרה בחסדיו יתברך.

נמצא שיש שני שלבים בענין ההודאה, ההכרה - הודאת בעל דין, והודיה לו יתברך. ואפשר שזהו ענין הכתוב בואו שערינו - שני שערים, היינו שני גדרים בכניסת השער, ההודאה והודיה - שערינו בתודה.

ובאמת בתחילת המזמור נתפרש היטב ענין זה דעומק ההכרה בהשם יתברך, אשר היא מובילה את האדם להודאה ולהודיה, שהרי כה אמר שם דוד, דעו כי ד' הוא אלקים הוא עשנו ולא אנחנו, ולא - כתיב, ולו - קרי, והיינו רק כאשר האדם מכיר שהוא כל כולו שלו - של הקב"ה, והכרה כזאת אינה באה אלא מכח הכרה קודמת לה, והיא ולא אנחנו, אין אנו אלא פאין, או אז יש באפשרותו של אדם לבא בשערי ד' בהודאה והודיה.

ההילול אחר ההכרה השלימה שבתודה

אולם תהלה - הילול, גדרו היא בחצרותיו - בפנים, כאשר הגיע האדם להכרה שלימה כל כך, שהכרה זאת הכניסתו לתוך עומק שערינו של הקדוש ברוך הוא, או אז הוא מתכנס בחצרות ד', ומגיע למדרגת הילול לד'.

אחרי ההכרה השלימה בהשם יתברך בא הילול לד', שיסודו התחברות אל ד', אין הילול את ד', אלא מגדר פנימיות שבפנימיות, כשאנו מחוברים לד' היינו כשאנו מנותקים מכל הסובב אותנו, כשאנו בתוך תוכם של חצרות ד', זה גופא הילול היותר גדול את ד'.

כאשר אדם נמצא מבחוץ, קשור לענינו ולבעיותיו, שקוע בעניני עצמו, אין הוא במצב של הילול לד', כאשר זכה האדם להכיר ולהתחייב בהודאה לד' כאמור ומשם נתעלה להודיה לד', או אז אין לו אלא את הקדוש ברוך הוא בלבד, ועצם הכרה זו היא הכניסה לחצרות ד', והוא הוא הילול היותר גדול להקדוש ברוך הוא, הרגשת שלמות ההכרה בד' שמביאה את האדם להתאחדות בד' הוא ההלל.

וזהו מאמר הכתוב (ישעיה מג, כז), "עם זו יצרתי לי, תהלתי יספרו", כאשר מגיע האדם להכרה שכל יצירתו היא לי - אלו יתברך שמו, אז זה גופא הוא תהלתי יספרו, ויש להאיר בזה, כי תוכן הכתוב הוא שבאמת עצמות כלל ישראל עצם יצירתם היא לי, וממילא הם אשר תהלתי יספרו.

קביעת ימי חנוכה בהלל והודאה רק לשנה האחרת

יומי דחנוכה נקבעו על ידי חכמים לשנה האחרת, כאשר ראו שהכיר ישראל בעומק לבם את ה'ולו אנחנו' משום ד'ולא אנחנו', והיינו דהגיעו לעומק

To gain some insight into these difficulties, it is necessary to understand the concept of lights, the ideology of the Greeks, and the underlying meaning of gratitude.

Heretical Beliefs

First, it is imperative to know that the Greeks directly contradict gratitude. When they dominate, or if Heaven forbid one's mind is dominated by them, it is impossible to offer thanks. This is clear and simple.

The great defilement and terrible ideology that they introduced is that the world has no beginning—it was not created but it simply is; it is an existing entity. More precisely, their claim is that the very concept of creation is impossible.

Their philosophy is absolute heresy. This is obvious, since they were the world's worst heretics. But to understand the point of our triumph over them, we must know their claim. Indeed, the Rambam cites their philosophy, and disputes it. Clearly, it is permissible to mention. It is not desirable, but necessary.

Their heretical thinking begins from the root of all roots. The very first word of the Torah, "In the beginning," is the focus of their denial. In their minds, there is no such thing as a beginning. Change from nonexistence to existence is impossible. If a thing exists, it always existed; if it does not exist, it never existed.

Certainly, they concede change. This is truly correct, and obvious. But they claim that all things of change always existed in some form. Everything sheds one form and assumes another form, even repeatedly, throughout its perpetual existence. Change, in their minds, applies only to appearances, but the entities always existed.

Realm of Time

The underlying perception of the Greeks is that the realm of time cannot have a starting point. Time by definition in-

cludes past, present, and future, and time without past is impossible. Of its essence, time is continuation, and consequently, endless; it can have no beginning and therefore absolute nothingness is impossible.

For this reason, they denied creation; existence always was. The Rambam and Ramban both state that the singular meaning of this assertion is that just as creation is impossible so also miracles are impossible. According to the Greeks, there never were any miracles.

This is the worst denial of all, the refutation of the whole Torah in its entirety. Miracles are impossible, prophecy is impossible, creation is impossible. Only continuation is possible; everything exists.

Existence

The Greeks only recognized one layer, one manner, of existence. According to them, if things do not exist—what we call created things—nothing exists. It would be like saying existence does not exist, which is paradoxical and therefore impossible.

ההכרה בשפל מצבם ובחסד ד' עליהם, ובזה היה אפשר לקבוע ימים מיוחדים להודאה - הודיה, וממילא עולה מתוכם הלל.

ושיעור דבריהם ז"ל וקבעום ועשאום ימים טובים בהלל - הודאה, דענין קביעת אותם ימים לימים טובים בהלל, יסודה בהודאה מכח הכרתם של ישראל, בהודאת בעל דין להקדוש ברוך הוא, והודיה לו מכח הודאתם לו, וזהו בהלל מכח ההודאה.

קביעת יום טוב נצרכת להכרת הלל והודאה

ונראה דלקבוע עצמות של ימים של הלל, צריך לזה גדר של ימים טובים, [אף שאין זה יום טוב בגדר חג, מכל מקום שם יום טוב צריך לזה], וזהו אמרם קבעום ועשאום ימים טובים.

והטעם בזה משום דהכרה המובילה להלל, צריכה תנאי נוסף, ואף הוא נתפרש במזמור לתודה הנ"ל, עבדו את ד' בשמחה בואו לפניו ברננה - ואז - דעו כי ד' הוא אלקים הוא עשנו ולו - ולא, אנחנו, ואז, בואו שערי בתודה חצרותיו בתהלה, ודו"ק בזה.

24 מלחמת החשמונאים נגד הכניסה פנימה בהכמה אנושית כלכד

ויש להוסיף בזה תוספת ביאור, דהנה זה היה פשוט עד גלות יון, שאין אפשר לבא בשערי ד', ואי אפשר להכנס בחצרותיו, בלא הכנה של ולו - ולא אנחנו, אלא שיון סברה שיש דרך נוספת לבא בשערי ד' ולהכנס לחצרותיו והיא חכמה גרידא, חכמת השכל האנושית.

ומאבקם לא היה להחריב את בית המקדש אלא לחדור לתוכו בדרכם הם, וחז"ל קראו לה באו פריצים וחילולה, וזה פריצת הסורג על ידם, שהסורג נקבע למחיצה בפני החיצונים, וזה גרם להתדרדרות נוראה בישראל, וזהו ענין המתיונים שהיו אז.

ואחר נצחון החשמונאים במסירות נפשם, היו צריכים לחדש - לקבוע מחדש, את צורת הבואו שערי, והבואו בחצרותיו של הקדוש ברוך הוא, וזה

על ידי ההודאה ההכרה, ההודיה, וההילול, ולהציב המחיצה שבלא אלו אין מקום לכניסה אל ד', ודו"ק בזה.

ההלל וההודאה בנרות

ולהשלמת הדברים מן הצורך להוסיף, דענין ההודאה וההילול בחנוכה ישנם, ומשוקעים הם, בגוף הנרות - מצות הדלקת הנרות, דהנה ההודאה והודיה כפי שנתפרש הם מגדר בואו שערי, וההילול הוא בגדר בואו חצרותיו. ושניהם בנרות הם, דהנה מצד אחד תקנת הדלקת הנרות היא בפתח ביתו מבחוץ, ובזה מתבטאת ההודאה וההודיה, שיסודם שערי של הקדוש ברוך הוא, וענין הנרות מבחוץ הם פרסום אור ד' בעולם, לפרסם הנס, לספר תהלות ד' בכל הארץ.

מיהו לעומת זה, אותם נרות אין לנו רשות להשתמש בהם ולכאורה הוא פלא, הרי כל יסודו של אור הוא להאיר - להשתמש באורו, ללכת באורו, אבל להאמור מלבד ענין ההודאה הטמון בנר חנוכה, יש בו גם ענין ההילול, וכבר נתבאר שגדר ההילול, הוא החיבור והדביקות בו יתברך בלבד, בטילוק כל החוץ - כל כולו פנימיות, ואם כן, טמון בנרות אור השם יתברך עצמו כביכול, וכמובן שאור זה מסולק משימוש לגמרי, וזה אם כן ענין ההודאה וההלל שיש בנרות החנוכה.

We, however, know that existence is not the things that we see, not the things that we sense, not the things that we comprehend. Existence itself is far beyond our conception. Existence always was and will always be. Existence is the Creator; His existence is existence itself (Rambam *Hilchos Yesodei HaTorah* 1:1). Everything else was created by His Will; everything else was innovated.

Development and Being

Time is one of the creations. As it exists today, it consists of past, present, and future. We cannot envision time without these three dimensions. But we can never conclude the development of a thing from its existence. The way a thing comes into being is another realm entirely; its being is by no means indicative of its manner of creation.

Examples abound from all areas of creation. Most prominent is the way man comes into being. Every aspect of his development contradicts his existence. If a living man were returned to the same conditions that were present dur-

ing his development, he would die immediately. None of those conditions is remotely similar to the conditions of his existence. If the birth process were described to someone who was unfamiliar with it, he would certainly deny its validity.

The Rambam devotes an entire chapter to explain this point (*Guide for the Perplexed* 2:17). He provides a parable of a child who grew up on some far away island and who never saw how people are born. In all other areas, he was extremely astute—he contemplated all that he experienced. This, however, was not one of his experiences. When he was told of this, he laughed, considering it some foolish belief. In his mind, it was impossible. This demonstrates how the realm of development could never derive from the realm of being.

Cause and Effect

Within the prevalent conceptual realm, there is no room—meaning no possibility—of creation, of things coming into being not by natural causes, not by the preexisting course of cause and effect. There must have been earlier causes that brought this thing into being, and this thing will likewise cause the next thing to come into being. Everything thus rushes along the current of cause and effect, transitioning from cause to effect.

Such history is meaningless. Everything is automatic since everything is established. Causes invariably bring other causes, which invariably bring about certain effects, which also invariably bring about other effects, and everything emerges necessarily. In such a world, there is truly nothing to do, and there is no reason to live. What point is there in becoming another skull that floats on the surface of the waters? There is no benefit; it is simply worthless.

Thankless World

This explains why one who lives with the worldview of the Greeks cannot offer thanks. To whom should he show gratitude? Should he thank the surging flow of the waters? The entire realm is preexisting and predetermined; it never began and it never ends.

Consequently, he has no one to thank. Everything is established, streaming along the inevitable course of causality, merely continuing what was already programmed. Things may surprise him, because he simply does not know all the causes. If he would know them, nothing would be unexpected; he would know the entire future today.

This is not life. To live like this is pointless and mindless; nothing has any meaning. There is certainly none to thank. Who innovated anything? Who did anything? The surging flow merely caused someone to bring about a certain effect that was beneficial to him. To thank him would be akin to thanking the wind or the like—and there are many who do so.

Point of Triumph

To offer thanks, then, is to triumph over the Greeks; this uproots them completely. They attempted to uproot the beginning, and gratitude uproots them.

Of this, the Ramban writes (*Shemos* 13:16), "The intent of all the commandments is to believe in God and gratefully acknowledge that He created us. This is also the intent of creation—for we have no other reason in the original creation, nor does the Lord Most High have any desire in the lower realms, except that man may know and thank Him for creating him."

The Rambam (*Guide* 2:22) discusses the wing of a fly, but the principle is the same. The slightest hair in the remotest location cannot move out of place without disrupting world order. Nothing can happen unless it is predetermined—certainly not miracles that bring about colossal changes, such as the stopping of the sun and Splitting of the Sea.

But the scale of the change is irrelevant; if the world has no beginning, nothing can alter the rigid laws upon which it stands. This is existence and there is no other. Existence is not a game; it is established absolutely and miracles are impossible.

Only another definition of existence allows for miracles—when we correctly define existence as the Will of God, and not nature as we see it. Then certainly, "Everything that God wills, He makes in the heavens and upon the earth, in the seas and in all depths" (*Tehillim* 135:6).

There is thus no place, no possibility, to connect the worldview of the Greeks with the Torah. The way that they perceive existence uproots the entire Torah. Conversely, the entire Torah comes to uproot their perception. Indeed, the very first words of the Torah are, "In the beginning, the Lord created the heavens and the earth."

Wondrous Flame

A lamp is a truly magnificent artifact. A vessel is taken, it is filled with oil, a wick is placed in the oil, and fire takes hold of the wick because of its flammability and the existing fire draws oil to itself through the wick. Thus, the fire essentially sustains itself as long as oil remains in the vessel. Through its own power, it draws the oil and continues to burn.

To one who gazes with the eyes of a child, the fire seems to exist the whole time, especially if proper wicks and oils are

used as on the Sabbath, which some opinions consider necessary for Chanukah as well (cf. Shabbos 21b). The oil flows smoothly through the wick and the flame burns strong, giving the appearance of an existing entity.

Without intellect, one does not comprehend the impossibility of this impression. Fire cannot exist. Fire burns. What is seen at this moment is not what was seen at the previous moment. At the previous moment, the fire was consuming the oil that it was consuming then. At this moment, it consumes the oil that it had not yet consumed. What burned earlier no longer exists—that fire is gone.

Thus, fire is always ending; it does not sustain itself, it consumes itself. Anyone who sees in it an existing entity is seeing nonsense. A continuing flame is impossible—fire burns and no longer exists. It continues only because it burns more fuel, but it is not truly continuing; it burns anew at every moment. We look at it as an existing entity, but with the slightest contemplation, we understand that we are not seeing a single fire.

The Flaming Tower

This is the deeper meaning of the sages' comparison of Avraham Avinu in his discovery of faith to a man who saw a flaming tower (Bereshis Rabbah 39:1). In other words, he saw creation as essentially departing from itself and consuming itself, yet giving the appearance as though it continues to exist while in reality it burns until it ends.

The flame is the great teacher of the true face of existence; to discover its true reality one need only contemplate the burning lamp. Things appear to exist continually, but the flame teaches us otherwise. With fire, it is obvious even to our minds that continual existence is impossible. The burning flame is necessarily different existences at each moment, since fire has no past and no future only present. The past of fire was another fire and the future of fire is another fire. All that there is at any given moment is the fire of the present.

Belief and Thanks

The Talmud states that in the Ultimate Future, all the offerings will be canceled—aside from the Offering of Thanks. On the verse (Tehillim 56:13), "Upon me are Your vows, Lord; I will pay You my Offerings of Thanks," the sages add that in the Ultimate Future, all prayers will be cancelled except for the prayer of thanks (cf. Vayikra Rabbah 9:7). All that will remain then are prayers of thanks and offerings of thanks.

Earlier, we cited the Ramban who states that the Lord Most High has no desire in the lower realms except that we believe in Him and that we thank Him for creating us. To believe in Him means to believe in His existence itself, to trust that He is the true existence.

Additionally, it is necessary to thank Him for creating us—to declare that everything is in His hands. When we thank him, we declare that we do not live in a natural system of cause and effect; we live in the realm of His Will. His Will is what grants us existence as well as everything else, and we must therefore thank Him for everything.

The final victory over the Greeks is the perception of thanks as the depth of true existence. When we inculcate this lesson well and perceive true existence as the offering of thanks to the Lord for creating us, we truly prevail. Our task during this festival is to study the miracle and learn from it how we have nothing by way of nature and how we deserve nothing, and to find ourselves integrally compelled to offer thanks—not as some esteemed quality but as the upshot of attaining true awareness of existence.

To heighten our sense of gratitude, it is necessary to contemplate the lights of the menorah. In the Ultimate Future, there will be no more prayer for there will be nothing more to add, nothing to rectify. The only prayer that will remain is the prayer of thanks—for the deeper we understand, the deeper our gratitude.

"להודות ולהלל על ניסיוך ועל ישועתך ועל נפלאותיך"

עפ"י יש לכאר גם את תפילת "הנרות הללו".
"הנרות הללו אנחנו מדליקין... לראותם בלבד". היינו: לראות את הנרות ועל ידי כן להתבונן בנס הגלוי של פך השמן, "כדי להודות" כלומר מתוך כך להכיר בניסים הנסתרים ו"להודות" באמת שרק יד השי"ת עשתה זאת בחסדו, ועי"כ נבוא לתת תודה להשי"ת "ולהלל לשמך הגדול".

גם המשך התפילה יתפרש בדרך זו של עליה בהכרה מדרגה לדרגה.
• "על ניפ"ך". ראשית, נכיר, נודה ונהלל על הניסים הגלויים. וכאשר נתבונן ונרכוש מדריגה זו נעלה במדריגה ונגיע
• • "ליועל ישועתך". — ליחס כל הישועות וההצלחה במלחמות להשי"ת לברו.

• • "ועל נפלאותיך". — דהיינו אפילו הישועות המופלאות והמכוסות — פלא מלשון מכוסה]. (עי' רד"ק, ספר השרשים, פלא) — שבלי התבוננות מעמיקה אין מכירים אפילו בצרות ובסכנות, וק"ו שאין רואים את ישועת ה' בהצילו אותנו מהצרות הללו, ככתוב (תהילים קלו, ד) "לעושה נפלאות גדולות לברוך" ואמרו חז"ל (גדה לא) "אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו", דהיינו, שהקב"ה בעצמו מושיע, והאדם הנושע אינו יודע מאומה לא בצרה ולא בהצלה (עפ"י אבני אליהו, תהילים לו, ט). בכל זאת ע"י שנתבונן ונכיר שהישועות הבאות בדרך נסתרת הן מהשי"ת, נתעלה גם למדריגה להודות ולהלל על הנפלאות.

שלא	הנוכה	מאמר כט	ימי 39
-----	-------	---------	--------

והנה מצאנו במצות הדלקת נר חנוכה ענין מיוחד שלא מצאנו כדוגמתו בשאר מצוות, והוא מה שיש בו מצוה מיוחדת של הידור, מהדרין מהדרין מן המהדרין, וצ"ב במה נתיחדה החנוכה שיש בה מצות הידור יותר בשאר המצוות.

ולנתבאר בדברי הרמב"ם אפשר לומר, דהנה המקור לענין הידור מצוה הוא בגמ' שבת קלג, ב: זה א-לי ואנוהו — התנאה לפניו במצוות.

והנה, אמירת זה א-לי ואנוהו אמרו ישראל בשעת שירת הים, שאז באו להודות ולשבח את הקב"ה על כל הניסים שעשה להם, ובאותה שעה קיבלו על עצמם עול מלכותו ועול מצוותיו, והוסיפו אמירת זה א-לי ואנוהו להיות מהדרין במצוות.

ונואה הביאור בזה, דבענין הידור מצוה יש בזה ביטוי של הכרת טובה שמתוך שהיו מכירים ומודים בטובתו של הקב"ה והכירו לו טובה, קיבלו על עצמם להיות עושים לא רק את מה שנצטוו אלא הוסיפו עוד את ההידור במצוות, שזה מבטא שאין עשיית המצוות רק מחמת הצווי שנצטוו, אלא הם עושים את מצוות ה' מתוך החיבה והאהבה לקב"ה.

40 ואפשר להוסיף בזה, דהנה יעויין ברש"י פרשת ויצא כט, לה: הפעם אורה - שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות.

ומבואר דענין ההודאה באה במיוחד על הכרת טובה, שמכירים במה שמקבלים יותר מהחלק המגיע.

41 ואפשר לומר דמה"ט בא ביטוי ההודאה בענין של הידור מצוה, שמתוך ההכרה וההודאה על מה שקיבלנו מהקב"ה יותר מהחלק המגיע לנו, אנו מבטאים כנגד זה את רצוננו בעבודתו ית' יותר מאשר אנו מצוים ומוכרחים ויותר מהמוטל עלינו, כביטוי של חיבה ואהבה להיות מהדרין במצוות.

42 ומה"ט נראה מה שנתחד ענין ההידור במצות נר חנוכה, שהרי נתבאר שיטת הרמב"ם שכל ענינה של הדלקת נר חנוכה הוא ההודאה על ניסי הקב"ה, לכך באה מצוה זו במהלך של הידור מצוה למהדרין ולמהדרין מן המהדרין, שהביטוי היותר גדול של ההודאה בא מתוך התנאה לפניו במצוות.

41 ר"ח ט"ב ימי שמחה והלל המועדים

נודה לך לעולם

כתב הרמב"ם (הלכות חנוכה פ"ג הלכה ג') שימי החנוכה הם ימי שמחה, וז"ל: ומפני זה [מפני הנס] התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל.

4 לכן בימים אלו ישתדל כל אדם להודות ולהלל לשמו הגדול, להתפלל בכוונה יתירה, ולברך ברכת המזון כראוי, ובפרט כשאומר ועל הניסים יכוין בה ויודה להשם יתברך על הנסים והנפלאות שעשה לנו.

44 וזאת כשידע שהדרך דרכה נצולו בני ישראל מהיוונים, היה על ידי ההודאה, שבני ישראל הודו להשם יתברך על חסדיו, וגדול כח ההודאה שבזכותה ינצלו מהגויים.

42 שמחה גוררת התאמצות במצוות

4 דהנה כל רצון היוונים היה - להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך. ואחד הדרכים שעל ידם חפשו להשכיח מבני ישראל את התורה, הוא על ידי שיבטלו מהם את שמחת המצוות, ואת ההרגשה של טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף' (תהילים קי"ט, ע"ב), שהרי כשאין שמחה, ועובדים את הבורא ללא טעם וחשק, יכולים התאוות להתגבר רחמנא ליצלן, ועלולים ליפול לחטא.

4 ופרצו חומות מגדלי - על ידי שטמאו כל השמנים

וכן סדר הפייטן - יוונים נקבצו עלי אזי בימי חשמנים, ופרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים.

4 ויש לבאר דרך היצר להכניס קרירות באדם, שלא יעבוד את הבורא עולם בחמימות בחשק ובשמחה כראוי, רק יהיה כעץ יבש בלא לחלונית, ומכיון שאינו יכול לנתקן מיד מהתקשרותו אל הקדושה, לכן עושה מלאכתו בהדרגה, בתחילה מכניס בו מעט קרירות, ואחר כך יותר ויותר עד שיכול חלילה לנתקן לגמרי מהקדושה, והאדם צריך להתגבר מאוד שלא לאבד את חמימות ושמחת המצוות, וידע שבנפשו הרבו, שהעובד את הבורא בקרירות עלול ליפול לגמרי, כידוע מספרים הקדושים ששמחת המצוות היא שמירה מחטא.

4 זהו הרמז בלשון הפיוט - ופרצו חומות מגדלי. שהיוונים פרצו את החומות הרוחניות של בני ישראל, והדרך שעל ידה פרצו חומות ומגדלי בני ישראל, היא על ידי - וטמאו כל השמנים. היינו שטמאו החמימות והחיות במצוות הנקראים שמן, מלשון שומן, שאדם יכול

43 היא נקודת הבחינה לאדם - במה שמחתו גדולה יותר, והיא עמוק מאוד כנפש - עמוק עמוק מי ימצאנו.

44 שהרי אף אדם העוסק בתורה ומקיים מצוותיה, עליו להתבונן אם הוא מרגיש שדברי תורה הם חיינו ואורך ימינו, והרי עבודת הבורא הוא עצם החיים, וכיום שאדם לא עסק בתורה, נשמתו רעבה וצמאה, כאדם שלא אכל יום שלם, וכשאדם יזכה לחוש את צמאון נשמתו לדברי תורה, וירגיש שהם ממש חיייו - כי הם חיינו ואורך ימינו, פשוט הדבר שיתקיים בו ההמשך - ובהם נהגה יומם ולילה, שהרי ברגע שהתורה ומצוות נהפכו למהות החיים, והרי רצון החיים הוא הרצון החזק ביותר באדם, אם כן ימשך אדם בכל מהותו ללמוד תורה כל ימי בחשק ושמחה גדולה.

45 להתמלאות בחיות ושמחה מהמצוות כאילו שמן בשרו בגשמיות ממש, וכשהתגברו היוונים על החמימות, הרגש והחיות של המצוות, על ידי זה פרצו מעט מעט כל החומות והמגדלים של בני ישראל, ועל ידי שגשאר בדרך נס פך אחד של שמן שבו לא שלטו ולא טמאו אותו, היינו מקצת חמימות דקדושה שנשארה בבני ישראל, בזה היו יכולים להתגבר עליהם.

יבחון עצמו במה עיקר שמחתו

46 והנה יש שאין אדם מבחין כלל בחסרון השמחה במעשי המצוות, וחושב שכבר שמת כראוי במצוות, ואין בזה עבודה עונ.

47 והאמת שכשיברר אדם כנפשו העניין, האם הוא באמת שמח במצוות, והאם הם תופסים אצלו את עיקר החיים, יבחין שהוא עבודה גדולה, ויש הרבה מה לעסוק בה.

48 ח. אמירת ההלל בחנוכה

לסיום, נעתיק דברי התעוררות כפי שעורר המשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל את תלמידיו, על גודל שגב קדושת אמירת ההלל בחנוכה. בדבריו עמד על אמירת הלל השלם בימים אלו דווקא, ואפי' ביחידות, כשעה שהשכינה שורה על ישראל, בימי ההבדלה מהאומות. ואלו דבריו:

49 בחנוכה כל אחד השכינה שורה בביתו, ומרשים לנו להדליק נרות לפני הרבש"ע. והיות ואנו נמצאים בקרבה כזו לקב"ה, אנו רואים לומר הלל שלם.

50 עד היכן מגיעה הקירבה שלנו להקב"ה, תעיד ההלכה. שאפילו יחיד, ללא מנין, מותר לו לגמור את ההלל: 'שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל וכו' שמונת ימי חנוכה' (ערכין י ע"א).

51 נתבונן היטב, בחנוכה מרשים לנו לומר את כל השבחים של הקב"ה, הקב"ה עושה לנו נחת רוח, בזה שנותן לנו לומר, 'לא לנו כי לשמך תן כבוד'. בפסח לא רצה הקב"ה שנא' 'הלל', רק ביום הראשון, רק בסוכות שחלוקה בקרבנותיה, אומרים בכל יום הלל שלם.

52 וצריכים לדעת, שההלל שאנו אומרים בחנוכה, אנו אומרים אותו על חגיגה שגילה הקב"ה לישראל, פה בהלדת המנוחה בכיהמ"ק, ולא על הנצחון וההצלה של עם ישראל.

53 אין הקב"ה שש במפלתם של רשעים, צריך להרגיש את גודל החסד שהרשה לנו לומר הלל לפניו, עלינו להשתדל להתבונן באמירת ההלל, ולהיות שמחים שניתנה לנו הזכות לגמור את ההלל בכל יום מימי החנוכה.

54 אומרים, 'לא לנו לא לנו, כי לשמך תן כבוד', צריך להרגיש את ההבדלה, שהבדיל הקב"ה את ישראל - מכל העמים. 'עם זו יצרת לי תהלתי יספרו' (ישעיה מג-כא), רק לישראל נתן הקב"ה רשות לומר את התהילה.

55 מרשים לנו בימים אלו לומר לקב"ה, 'קלי אתה ואודך', אומרים זאת בלשון יחיד 'קלי', וזוהי משמעות אחרת לגמרי, 'קלי', משמעותו שהקב"ה מידד את שמו 'עלי', באופן אישי. המסקנה צריכה להיות, שאם הקב"ה שהוא 'אדון הכל', מתייחס אלינו וקורא לנו בנים, ומייחד שמו עלינו על כל אחד ואחד באופן פרטי, הקרבה הזו צריכה הרבה יותר לחייב אותנו. ע"כ צריך לומר את זה בשמחה, ולהרגיש שאנו לא כמו 'בכל יום', וע"ז נאמר, 'הודו לה' - כי טוב', הודו לה, כי טוב לפניו שנודה ונהלל לו, עכשיו!